

Piyano Eğitiminde Bellek-Ezber İlişkisi

Selmin TUFAN*

ÖZET

Eğitim sürecinde etkili öğrenme ve öğretmede, öğrenmenin hızı ve miktarı kadar öğrenilenlerin kalıcılığı da önemlidir. Öğrenilenlerin kalıcılığı ise büyük ölçüde bellekle ilgilidir¹.

Bu çalışmada belleğin öğrenmedeki önemi, bellek türleri, bellek-ezber ilişkisi ve piyano eğitiminde ezber konuları irdelenmiştir.

Anahtar sözcükler: Bellek, Piyano, Eğitim, Ezber

ABSTRACT

In the efficiency of teaching and learning during the process of education, the recall of what has been learned is as much important as the speed and quantity of learning. Recall of what has been equaried is greatly related to memory.

In this study the importance of memory, types of memory, memory-memorization relationship and the topics of memorization in piano education has been scrutinized.

Key words: Memory, Piano, Education, Memorization

GİRİŞ

Bellek, zekanın en önemli öğelerinden biridir. Bellek üzerine çok çeşitli tanımlar ve yaklaşımlar geliştirilmiştir.

Sözlük anlamıyla bellek;

1- Yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini, bilinçli olarak zihinde saklama gücü, akıl, hafıza.

* Doçent; G. Ü. Eğitim Fakültesi G. S. E. Bölümü Öğretim Üyesi

¹ Açıkgöz, K. Ü. **Etkili Öğrenme ve Öğretme**. Kanyılmaz Matbaası. İzmir. 1996. s. 252

2- Bir bilgisayarda, programı değişmeyen verileri yapabilecek iş için gerekli olan ara sonuçları toplayan bölüm² olarak ifade edilmektedir.

Topses'e göre; Duyum, algı ve izlenimlerimizin depo edilmesi, saklanma yetisi³,

Açıkgöz'e göre ise, bilgiyi kodlama, depolama, geri getirme vb. süreçleri kapsayan yapıdır.

Belleği; hatırlama, tanıma ve yeniden öğrenirken daha hızlı öğrenme yeteneği olarak tanımlamak bu çalışma kapsamında piyano eğitiminde de kullanılabilirliğinden en uygun olanıdır.

Hatırlama, tanıma ve öğrenmeyi yeniden gerçekleştirirken, bellek bir takım süreçlerden geçmektedir. Bunlar kodlama, depolama ve geriye getirme süreçleridir.

Kodlama; **bellek izi** ya da **anı izi** olarak ifade edilen bilgilerin bellek sisteminde yerleştirilmesi sürecidir.

Depolama; uyarıcıların bellekte iz bırakma ve depo edilmesi işlemidir⁴.

Geriye getirme; bellekte önce kodlanan daha sonra da depolanan bilgilerin yeniden hatırlanmasıdır.

Bellek Türleri ve Tipleri

Alman psikolog Ebbinghaus ile başlayan bellek çalışmaları daha sonra birçok psikolog tarafından devam ettirilmiş ve üç tür bellek modeli üzerinde durulmuştur. Bunlar;

Duygusal bellek

Kısa süreli bellek

Uzun süreli bellek olarak bilinmektedir.

Duygusal bellek: Bu tür bellek dış dünyadan gelen uyarıların kalıcı izlerinden oluşmaktadır. Duygusal belleğe ulaşan bilgi hemen başka türlü bir belleğe geçirilmezse unutulur.

Kısa süreli bellek: Bu bellek türüne gelen bilgi "uzun süreli bellek" türüne aktarılmazsa kısa sürede unutulur. Çünkü kısa süreli belleğin alabilme gücü sınırlıdır.

Uzun süreli bellek: Bu belleğin alabilme gücü çok geniş olduğu için bilgiler bu tür bellekte uzun süre kalabilir.

² T. D. K Sözlüğü. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara. 1988. Cilt: 1 s: 167

³ Topses, G. Eğitim Sürecinde İnsan ve Psikoloji. Gazi Büro Kitabevi. Ankara. 1992. s. 83

⁴ Kanizi, G. Piyano Çalmada Ezber. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. G. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara. 1999. s. 10

Bellek yetisi herkeste bir değildir. İnsanlar bellek yetisi bakımından dört tipte bulunurlar⁵.

Görsel tip: Görme organı olan göz ile alınan izlenimleri bellekte tutan tiptir.

İşitsel tip: İşitme organı olan kulak ile alınan izlenimleri bellekte tutan tiptir.

Devinimsel tip: Olayı oluşturan devinimleri ve kasların uyandırdığı izlenimleri bellekte tutan ve bu yolla kolay anımsayan tiptir.

Karışık tip: Görsel, işitsel ve devinimsel tiplerin özelliklerini taşıyan tiptir.

Piyano eğitimi açısından bakıldığında bilişsel, duyuşsal ve devinimsel boyutları kapsamaması nedeniyle, birey için en uygun olan modelin karışık tip olduğu söylenilebilir.

Güçlü bir belleğe sahip olmak öğrenmeyi kolaylaştırır. Bu nedenle belleği güçlendirmek için değişik yöntemlere başvurarak gerekli çaba gösterilmelidir.

Araştırmalar bellek gücünün;

Motivasyon

Gözlem

Görselleştirme yoluyla geliştirilebileceğini ortaya koymuştur.

Ayrıca belleğin gelişmesinde ve güçlenmesinde en önemli zeka öğelerinden biri de dikkattir. Dikkat **zihin enerjisinin bir konu üzerinde yoğunlaşmasıdır**. İradeli dikkat ve kendiliğinden dikkat olarak iki biçimde görülür. Ezberin gelişiminde iradeli dikkatin önemi büyüktür.

Dikkat, ilgi ile bağlantılı bir kavramdır. Belleğin gücünü arttırmak için kullanılan yöntemlerde bu kavramların önemsenmesi ve geliştirilmesi üzerinde durulmaktadır.

Bellek; algı, dikkat, imgelem ve uslamlamadan oluşan diğer zeka öğeleriyle birlikte kullanıldığında daha güçlü ve etkili olacaktır. Bu yeti ve yeteneklerin hiçbiri başlı başına bir anlam taşımaz⁶.

Bellek-Ezber İlişkisi

Ezber, okunan bir metni, çalınan bir parçayı vb. eylemleri akılda tutma işidir. Akılda tutma becerisi ise belleğin gücü ile aynı oranda artarak gerçekleştirilebilir. Yani bellek ne kadar güçlü ise ezber (akılda tutma) o denli güçlü olacaktır.

⁵ Binbaşıoğlu, C. **Eğitim Psikolojisi**. Binbaşıoğlu Yayınevi. Ankara 1970. s. 124, 126, 128

⁶ Binbaşıoğlu, C. **Eğitim Psikolojisi**. Binbaşıoğlu Yayınevi. Ankara 1970. s. 122

Müzik eğitiminde müzikal etki ve ayrıntıları akılda tutarak bir müzik aleti üzerinde hepsini yeni baştan icra edebilme gücüne **müzik belleği** denir.

Bir müzik eserinin yalnızca akılda tutulması değil, icra edilmesi de önemlidir. İcra olunamayacak kadar benimsenmemiş olan bir eser henüz iyice bilinmiyor demektir⁷.

İyi bir müzik belleği dört şekilde ezberleme ile elde edilir.

Kulaktan ezberleme

Göz ezberi

Hareketlerin ezberlenmesi

Zeka ezberi

Kulaktan ezberleme: En doğal yol olan kulaktan ezberleme öğrencinin işitme yeteneğini de geliştirmesi açısından çok önemlidir. İyi işitmeyen bir kulağın dışarıdan gelen sesleri akılda tutması güç olacağı için, önce kulağın işitme kapasitesinin artırılması gerekir. Kulaktan ezber çalışmalarına daha sonra başlanmalıdır.

Göz ezberi: Bir piyano eserini yalnızca gözle okuyarak ezberlemek çok güç bir iştir. Akılda kalması gereken, notalarla birlikte o notaların ifade ettiği seslerdir. O halde göz ezberi kulak ezberi ile beraber kullanılırsa ezberleme daha sağlıklı olur.

Hareketlerin ezberlenmesi: Genellikle çok kullanılan bir ezber yöntemidir. Eser o kadar çok kez tekrarlanır ki eller otomatik olarak ezberler. Bu yolla başarılı olunursa da, çok güven veren bir ezber değildir. Hareketlerin ezberiyle yapılan çalışma tehlikeli olabileceği kadar müzikal olmaktan da uzaktır.

Zeka ezberi: Algılama ve dikkatin yoğun olarak kullanıldığı bu yol ile ezber daha kolay ve sağlam olur. Eserin armoni ve form yönünden yapılacak analitik incelemeleri ezberlemeye yardım eder. Bu şekildeki ezber eserin her notasını sadece mekanik bir biçimde değil zekamızı kullanarak, anlayarak öğrenmeyi sağlar. Zeka yoluyla ezberde oldukça ileri bir müzik bilgisi gerekir. Bu tür hafızanın armoni, konturpuan, füg, form bilgisi hatta kompozisyon çalışmalarına ihtiyacı vardır⁸.

Bütün bu ezber yollarının birlikte kullanımı en güvenli yoldur. Bir eser müzikal ve enstrümantal planda analizle öğrenildiğinde bir daha unutulmaz. Bunun anlamı, ezberin hem düşünceye (beyne), hem göze, hem kulağa, hem de hareketlere dayalı olması demektir⁹. Öğrenci çalıştığı eseri kendisi bestelemiş gibi benimsemelidir. Ezgi, ritim, armoniler, eşlik, yürüyüşler

⁷ Fenmen, M. *Piyanistin Kitabı*. Ankara. 1947. s. 125

⁸ Fenmen, M. *Piyanistin Kitabı*. Ankara. 1947. s. 127

⁹ Şen, S. B. *Piyano Tekniğinin Biyomekanik Temeli*. Pan Yayıncılık. İstanbul 1999. s. 101

ve pasajların tüm ayrıntıları iyice anlaşılmış ve çözülmüş olmalıdır. Cümleyi oluşturan küçük motiflerin iniş çıkışları ve bunların hangi artikülasyon çeşidini gerektirdikleri bilinmelidir. Cümlelerin başlangıçları, genişlemeleri, zirve noktasına varıp soluk vermeleri, kulakta duyulup şarkı halinde söylenebilir duruma getirilebilmelidir. Soluklardaki el kaldırmaları ve cümlelerin birbirleriyle olan ilişkileri saptanmalıdır¹⁰.

Piyano parçalarının ezberlenmesi aşamasında yukarıda ifade edilen yaklaşımlara ek olarak J. W. Bastien, aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır.

- Başlangıç aşamasında tüm çalışmalar yavaş ve dikkatli yapılmalıdır.
- Tempo, cümleme, dinamikler, pedal, parmak numarası vb. ayrıntılara özen gösterilmelidir.
- Parçanın formuna, dönem özelliklerine, biçimsel ve armonik yapısına dikkat edilmelidir.
- Zihinsel egzersizler ve ayrı el çalışmaları yapılmalıdır.
- Güvenli bir performans için adaleye ilişkin refleksler doğru geliştirilmelidir.
- Bir elin çalarken diğer elin taklit yapması şeklinde çalışmalar yapılmalıdır¹¹.

Ezberin kalıcılığına katkıda bulunması açısından Seba B. Şen, melodinin ezgisel yapısı nedeniyle akılda kolay kalabilmesini bir avantaj kabul ederek, eserin deşifresi aşamasında sol elin ezberlenmesini önermektedir. Bu yaklaşımla kişinin müzikalitesinin daha kolay açığa çıkarak gelişebileceğini ifade etmektedir.

SONUÇ

Zekanın öğelerinden biri olarak sahip olduğumuz bellek, piyano çalmada, kodlama, depolama ve geri getirme gibi süreçlerin yardımıyla ezber eylemini gerçekleştirmemizi sağlar. Piyano parçalarının ezbere çalınması; kişinin parçayı daha müzikal çalmasını, farklı renkler elde ederek cümleleri özgürce ifade etmesini, kendisine olan güvenin artmasını ve daha genel anlamda müziği kendi kontrolü almasını kolaylaştırır.

Piyano çalan her bireyin kendi ezber özelliklerinin farkında olması, bu özelliklerin kendisine sağladığı kolaylıklardan yararlanması, performansın belirgin bir şekilde artmasına katkıda bulunacaktır.

¹⁰ Pamir, L. *Çağdaş Piyano Eğitimi*. Beyazköşk Yayınları İstanbul. s. 60

¹¹ Bastien, J. W. *How To Teach Piano Successfully*. Neil A. Kjos Music Company. 1988. s. 245

KAYNAKLAR

1. AÇIKGÖZ, K.Ü. **Etkili Öğrenme ve Öğretme**. Kanyılmaz Matbaası. İzmir. 1996.
2. **T. D. K Sözlüğü**. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara. 1988. Cilt: 1
3. TOPSES, G. **Eğitim Sürecinde İnsan ve Psikoloji**. Gazi Büro Kitabevi. Ankara. 1992.
4. KANIZI, G. **Piyano Çalmada Ezber**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. G. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara. 1999.
5. BINBAŞIOĞLU, C. **Eğitim Psikolojisi**. Binbaşoğlu Yayınevi. Ankara 1970.
6. FENMEN, M. **Piyanistin Kitabı**. Ankara. 1947.
7. ŞEN, S. B. **Piyano Tekniğinin Biyomekanik Temeli**. Pan Yayıncılık. İstanbul 1999.
8. PAMİR, L. **Çağdaş Piyano Eğitimi**. Beyazköşk Yayınları İstanbul.
9. BASTIEN, J.W. **How To Teach Piano Successfully**. Neil A. Kjos Music Company. 1988.